

Kalamarkkinakatsaus 2014

Luonnonvarakeskus
Jari Setälä ja Kaija Saarni
2015

Rahoitus

Kalamarkkinakatsauksen laatiminen on rahoitettu osittain Euroopan kalatalousrahaston (EKTR) avustuksella.

EU investoi kestäväan kalatalouteen

Sisältö

Maailmanmarkkinat (s. 4-7) ➡

Vesiviljely nopeimmin kasvavaa elintarviketuotantoa
Kalantuotannon kasvu jatkuu
Kalatuotteiden arvo nousee

Euroopan markkinat (s. 8-11) ➡

EU:ssa kalankulutuksen kasvu taittunut
EU on maailman suurin kalantuojaja
Norja on kalakaupan suurvalta

Lohimarkkinat (s.12-14) ➡

Lohimarkkinat pääosin Euroopassa
Lohen hinta määräytyy maailmanmarkkinoilla

Kotimarkkinat

Tuontikala (s. 17-21) ➡

Suomen kalamarkkinoiden kasvu perustuu tuontiin
Yli puolet tuonnin arvosta lohikaloja
Tonnikalojen ja katkarapujen arvo nousnut
Pakastefileitä edullisen työvoiman maista
Kalatuotteiden tuonti Virosta ja Puolasta kasvaa
Rehujen raaka-aineita pohjoismaista

Kotimaiset kalat (s. 22-26) ➡

Kotimainen viljelytuotanto pääosin kirjolohta
Kaupallisesta merisaaliista pääosa silakkaa
Rannikon ja sisävesien saalis kulutukseen
Luonnonkalojen tuottajahinnat nousseet

Vientimarkkinat (s. 27-28) ➡

Vienti lähialueille

Kala arvoketjussa (s. 29-34) ➡

Kalaketju takaa kalan saatavuuden ympäri maata
Kalaa jalostetaan entistä enemmän
Pääosa kalasta ostetaan vähittäiskaupasta
Suomalaiset syövät entistä enemmän kalaa
Miksi kuluttaja ei aina saa kotimaista kalaa?

Paneeliyritysten näkemyksiä (s. 35-43) ➡

Kalakaupan yrityksiltä ajankohtaista tietoa
Kalamarkkinavuosi 2014
Kirjoloheh tarjonta keskittyy
Kotimaisesta kirjoloheesta puutetta
Kalakaupan yritysten kasvuodotukset
Ympäristömerkinnöistä kilpailuetua?
Kalatiski luo vähittäiskaupan laatumielikuvaa
Kalan kysynnän kasvuun uskotaan

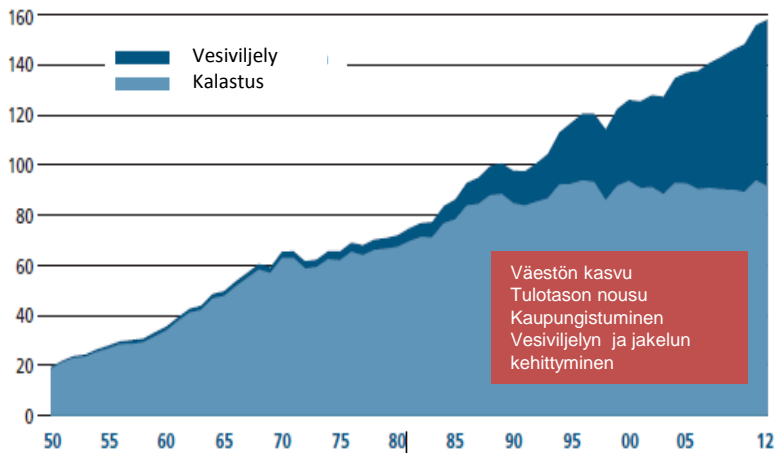
Lähteet (s. 44) ➡

Lisätietoa (s.45) ➡

Maailmanmarkkinat

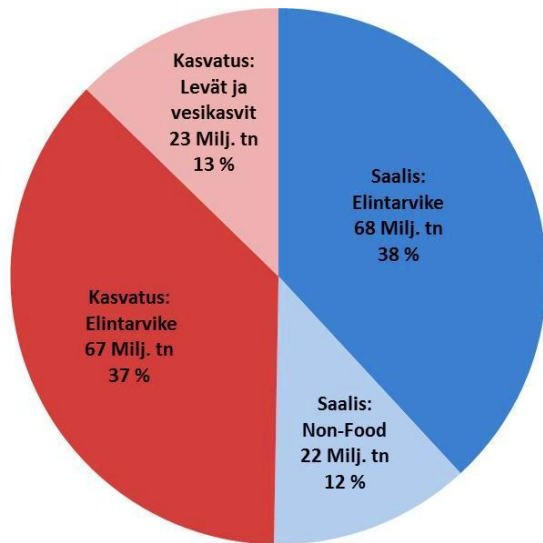
Vesiviljely nopeimmin kasvavaa elintarviketuotantoa

Milj. tn **Maailman tuotannon kehitys vuosina 1950-2012**

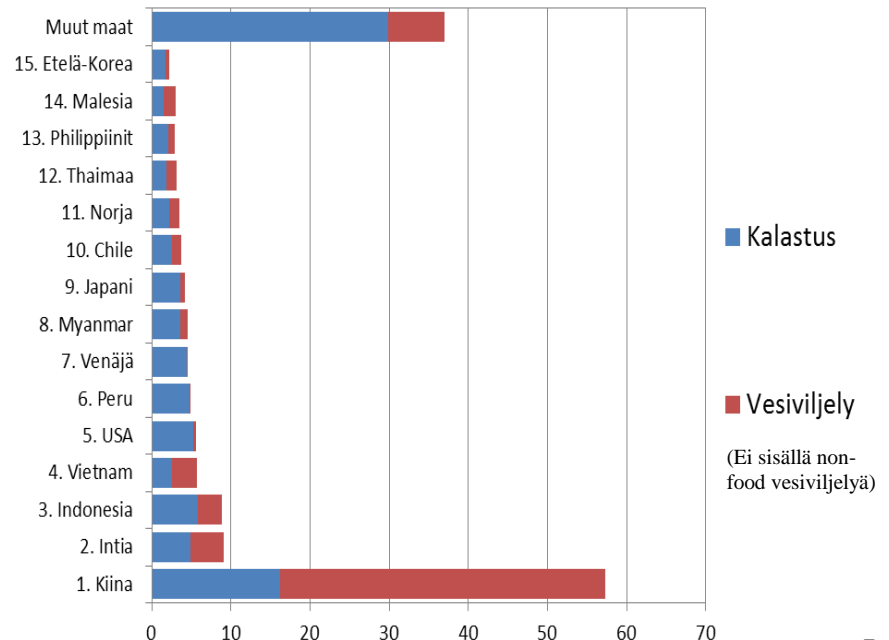

Kalaa, äyriäisiä ja nilviäisiä tuotettiin maailmassa yhteensä noin 158 miljoonaa tonnia vuonna 2012. Näiden lisäksi kasvatetaan leviä ja vesikasveja. Saaliista kolmannes käytetään muuhun kuin ruoaksi. Kalan tuotanto on viimeisen 50 vuoden aikana kasvanut kaksi kertaa nopeammin kuin väestö. Viime vuosikymmeninä kasvu on perustunut vesiviljelyyn, joka on kasvanut eniten Aasiassa. Kiina on selvästi merkittävin tuottaja niin kalastuksessa kuin vesiviljelyssä.

Maailman tuotanto vuonna 2012

Tuotanto maittain vuonna 2012

Kalatuotannon kasvu jatkuu

Ennusteet vuodesta 2012 vuoteen 2022

Saaliit kasvavat 5 %

- **Kalakantojen hallinta paranee ja kalakannat elpyvät**
- **Kalakantoja hyödynnetään paremmin**
 - Saaliin poisheitto vähenee
 - Saaliin käyttö rehuksi vähenee, mutta sivuvirtojen hyödyntäminen tehostuu
 - Puolet sivuvirroista hyödynnetty 2020
 - Rehuraaka-aineen määrä kasvaa 10-15 %

Viljelytuotanto kasvaa 35 %

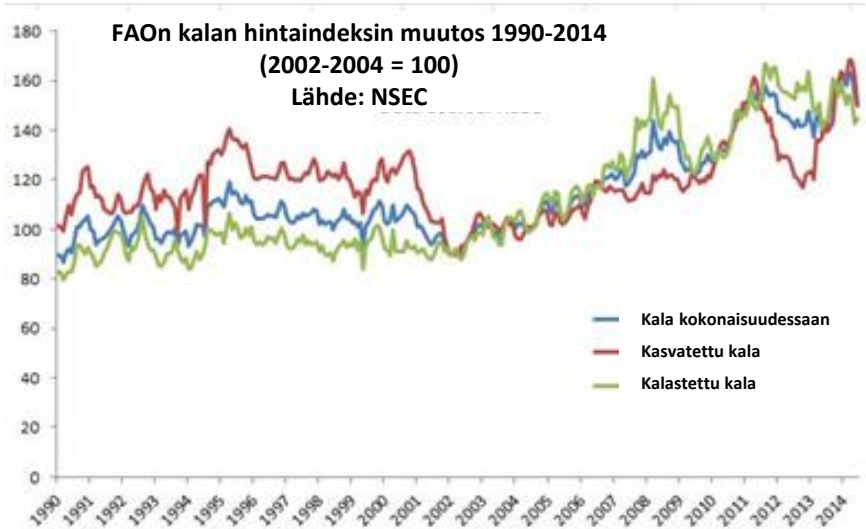
- **Vesiviljely ohittaa elintarviketuotannossa kalastuksen vuonna 2015**
- **Tuotannon vuotuinen kasvuvauhti hidastuu 2,5 %:iin (2002/2002 oli 6,1 %)**
 - Tilan puute makeassa vedessä
 - Uusi merituotanto hankalampiin paikkoihin
 - Tuotantokustannukset nousevat

Kalan kulutus kasvaa edelleen

- **Tuotanto kasvaa väestön kasvua nopeammin**
- **Kulutuksen vuotuinen kasvuvauhti kuitenkin hidastuu 0,6 %:iin (2002/2012 se oli 1,8 %)**
- **Keskikulutus nousee 21 kg/hlö/v (nyt 19 kg/hlö/v)**
 - Kasvu tapahtuu kehittyvissä maissa
 - Poikkeuksena Afrikka, jossa väestö kasvaa tuotantoa nopeammin
 - Kehittyneissä maissa vakaa kulutus

Kalatuotteiden arvo nousee

Ennusteet vuodesta 2012 vuoteen 2022

Kalan hinnat nousevat

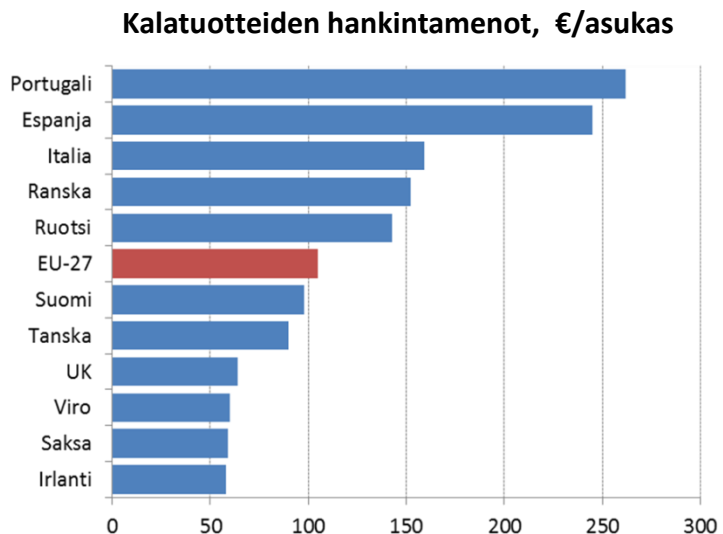
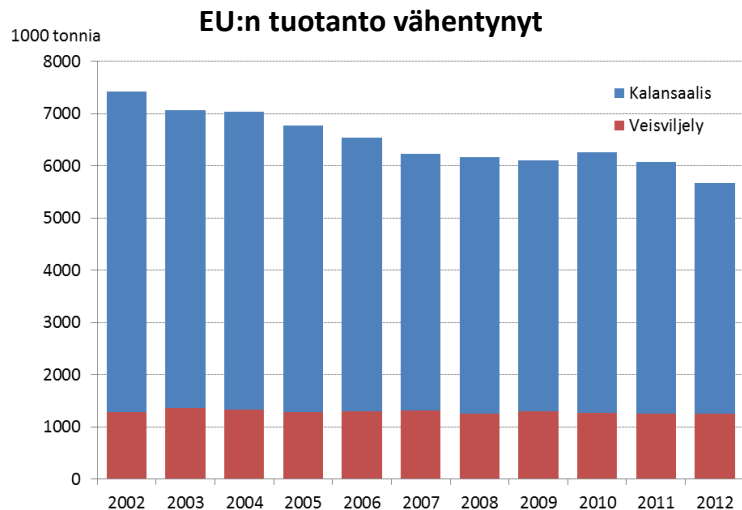
- **Kalastetun elintarvikekalan keskihinta nousee 39 %**
- **Kasvatetun kalan keskihinta nousee 33 %**
 - Väestön ja tulojen kasvu
 - Lihan hinnan nousu
 - Energia- ja rehukustannusten nousu
 - Kysyntä kasvaa tuotantoa nopeammin
- **Kalajauhon hinta nousee 6 % ja kalaöljyn 23 %**
 - Kilpailu niukasta raaka-aineesta kiristyy

Kaupan kansainvälistyminen jatkuu

- **Kalan ulkomaan kauppa kasvaa, mutta vuotuinen kasvuvauhti hidastuu 1,8 %:iin (2002/2012 oli 3,3%)**
 - Vesiviljelytuotannon kasvun hidastuminen
 - Työ- ja kuljetuskustannusten nousu
 - Kalanjalostuksen ulkoistaminen vähenemässä

Euroopan markkinat

EU:ssa kalankulutuksen kasvu taittunut

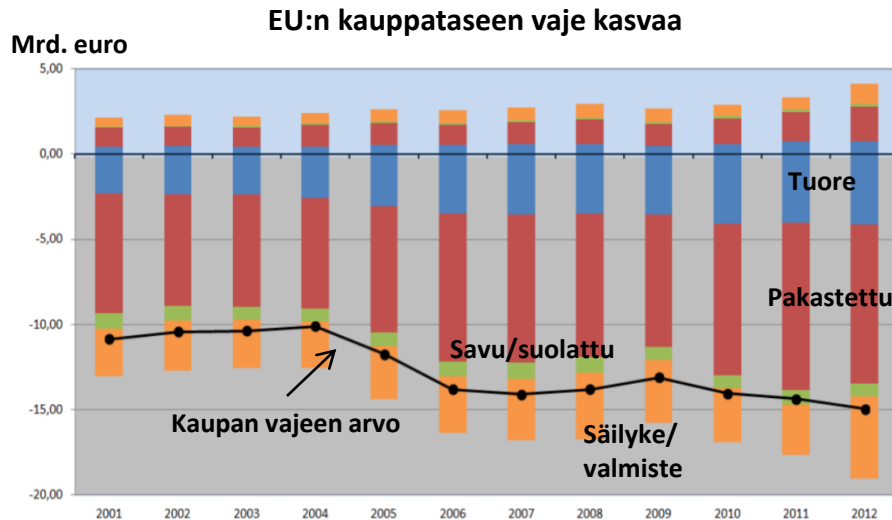
EU:n kalan tuotanto on vuosikymmenessä vähentynyt lähes neljänneksen. Saaliit ovat supistuneet kalastuksen kiristyneen säätelyn seurauksena ja tiukka ympäristönormitus on heikentänyt vesiviljelyn kasvua.

EU:n asukas kuluttaa noin 24,5 kiloa kalaa vuodessa. Kulutuksen kasvu on kymmenen vuoden kasvun jälkeen pysähtynyt. Syynä on talouskriisit ja kalan hinnan nousu. EU:ssa kulutetaan eniten tonnikalaa, turskakaloja ja lohta.

EU-kansalaiset ostavat kalatuotteita noin sadalla eurolla vuosittain. Kalankulutuksessa on suuria eroja maiden välillä. Etelässä suositaan tuoreen kalan käyttöä, pohjoisessa kulutus keskittyy jalostettuihin kalatuotteisiin. Etelä- ja Itä-Euroopassa kalatuotteiden kulutus kasvaa mutta on edelleen muita alueita pienempi.

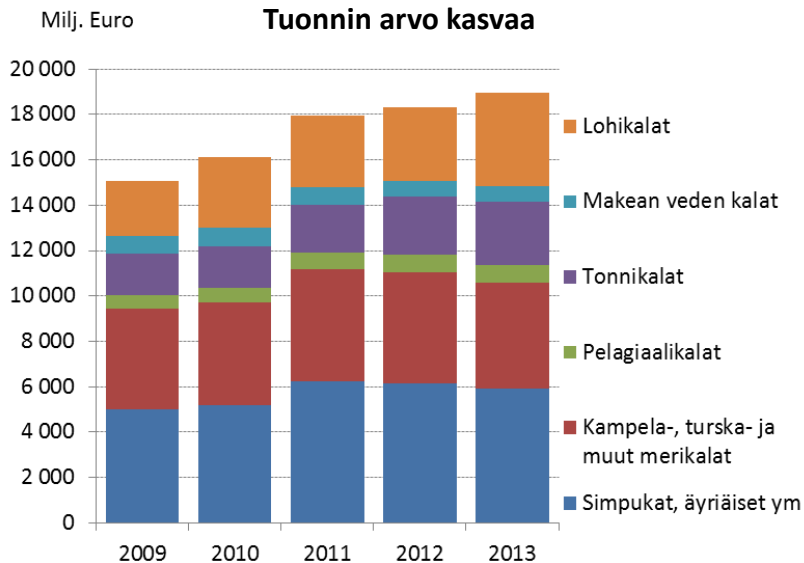
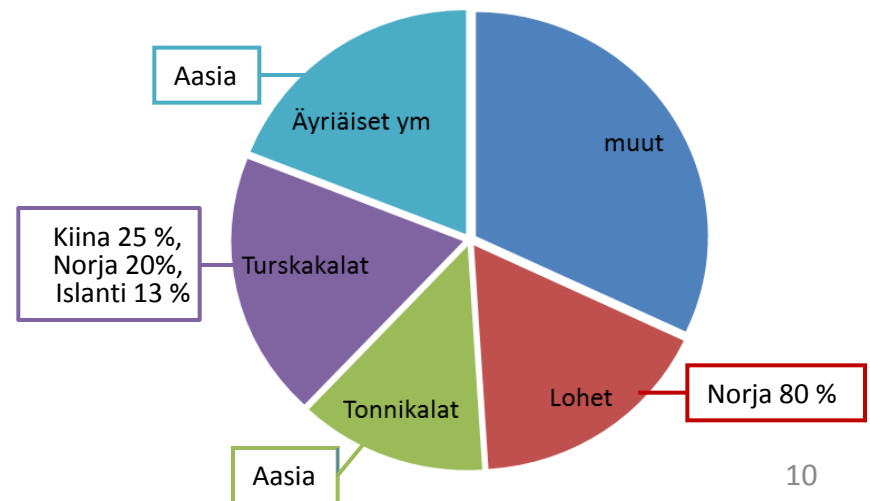
EU on maailman suurin kalan tuoja

Yli puolet EU:ssa käytetystä kalasta on tuotua. EU:n omat saaliit kattavat kampelakalojen ja pienten parvikalojen kuten sillin kysynnän. Sen sijaan lohikalojen, tonnikalan ja turskakalojen tarjonta riippuu yhä enemmän tuonnista. Kalan kauppataaseen vaje kasvaa. EU haluaa uudella kalastuspolitiikallaan vähentää kalan tuontiriippuvuutta.

Neljännes kalasta tuodaan Euroopasta. Merkittävä osa turskakaloista, tonnikalasta ja äyriäisistä tuodaan Aasiasta. EU on monella tuottajamaalla tärkeä markkina-alue. Islannin viennistä 80 % ja Norjan viennistä 60 % menee EU:hun.

Kalajiryhmien tuonnin arvon jakaantuminen ja tärkeimmät tuontialueet

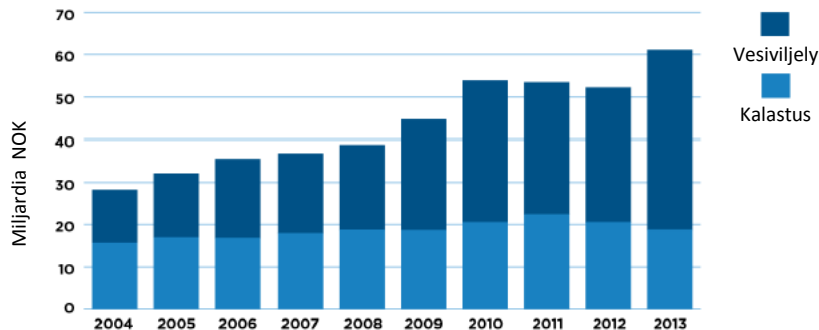

Norja on kalakaupan suurvalta

Norjan kokonaiskalantuotanto on vaihdellut 3,1 - 3,5 miljoonan tonnin välillä viimeisen vuosikymmenen aikana. Kasvatetun kalan tuotanto on tasaisesti kasvanut, ja nykyisin se on yli kolmannes kokonaistuotannosta. Kalastussaaliit ovat pysytelleet vakaana, noin 2,5 miljoonassa tonnissa.

Norja on maailman toiseksi suurin kalan ja kalatuotteiden viejä. Norjan kalatuotteiden viennin arvo on kaksinkertaistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vuonna 2013 viennin arvo nousi kaikkien aikojen ennätykseen, noin 7,5 miljardiin euroon. Lohikalojen osuus oli tästä lähes kaksi kolmasosaa. Turskakalojen arvo oli yli miljardi euroa.

Norjan kalantuotannon arvon kehitys 2004-2013

Vuonna 2013 viennistä 60 % suuntautui EU-maihin. Viennin arvo pysyi samana kuin edellisvuonna. Norjan tärkein vientimaa oli Venäjä ennen tuontikieltoa. Sinne vietiin kalaa yli 0,8 miljardilla eurolla vuonna 2013. Suomi tuo eniten kalaa Norjasta.

Norjan jalostusteollisuus on vähäistä, se toimittaa lähinnä kalaraaka-ainetta vientimaiden jalostusteollisuudelle. Tärkeimmät kalavientituotteet ovat tuore tai pakastettu kokonainen kala.

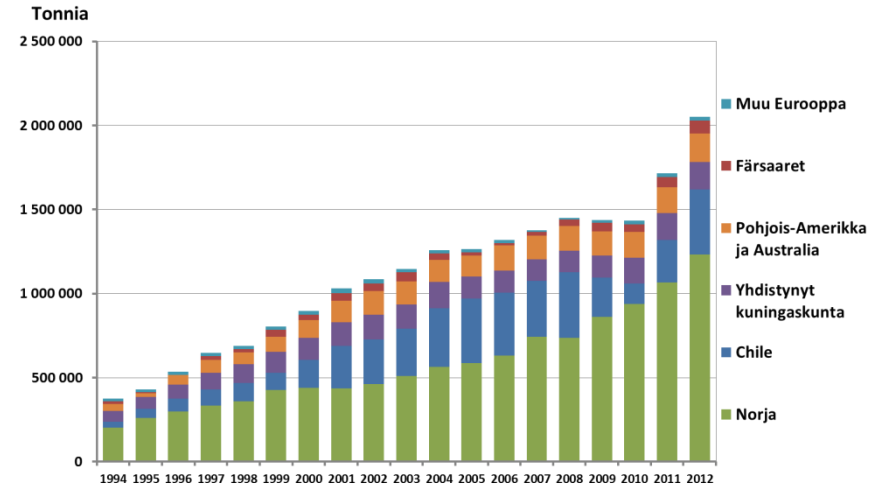
Lohimarkkinat

Lohimarkkinat pääosin Euroopassa

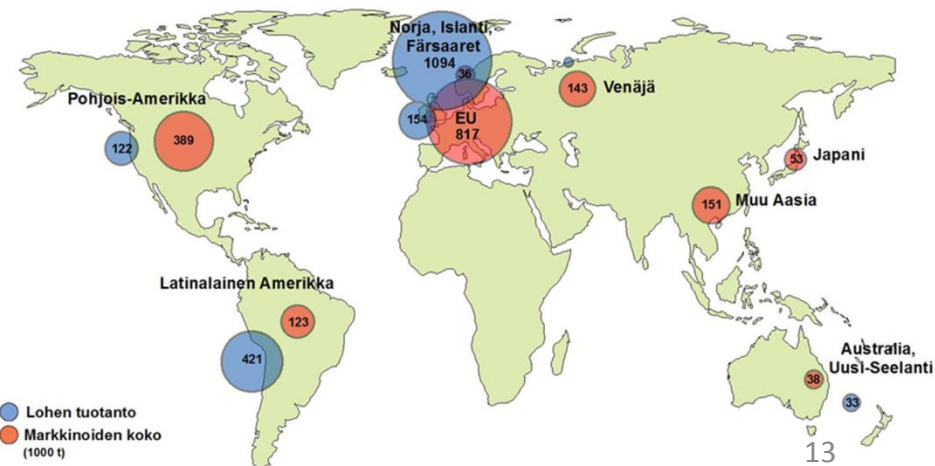
Atlantin lohi on tärkeimpiä kalatuotteita kehittyneissä teollisuusmaissa ja merkittävin kala Suomen markkinoilla. Lohta kasvatetaan noin 2 miljoonaa tonnia vuosittain. Lohen tuotanto kasvaa keskimäärin 9 % vuosittain. Norja tuottaa yli puolet ja Chile vajaan viidenneksen kokonaismäärästä. Muut tuottajat ovat Pohjois-Amerikassa tai Euroopassa. Tuotanto keskittyy, kun isot yritykset ostavat pieniä. Neljä suurinta yritystä tuottaa jo nyt lähes puolet lohista. Tuotannon kasvun ennakoitaan hidastuvan, koska sopivista kasvatuspaikoista tulee pulaa.

Lohen päämarkkinat ovat EU:ssa ja Pohjois-Amerikassa. Lohen kulutus kasvaa kuitenkin nopeimmin kehittyneissä maissa. Venäjän kysyntä on hyytymässä maan heikentyvän taloustilanteen ja vientikieltojen vuoksi.

Atlantin lohen tuotannon kehitys

Atlantin lohen tuotanto ja markkina-alueet vuonna 2012

Tuotanto Norjassa, Chilessä, Pohjois-Amerikassa ja UK:ssa

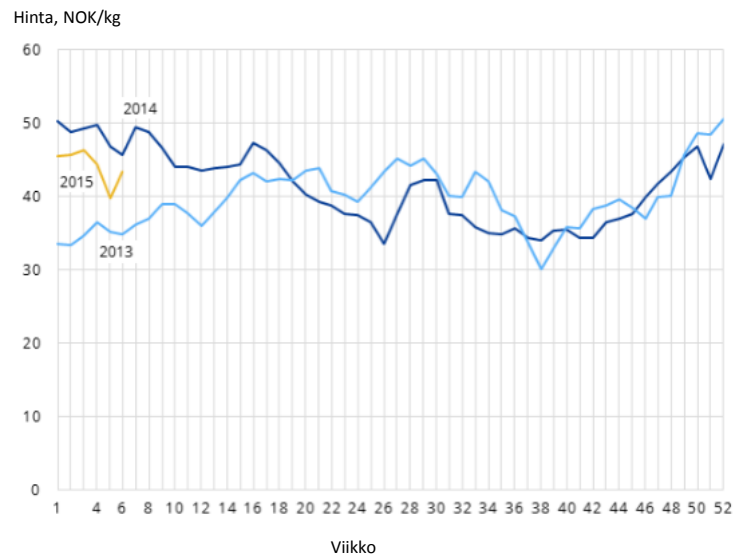
4 suurinta lohenkasvattajaa	Milj. kg	%
Marine Harvest	398	23 %
Leroy Seafood	157	9 %
Salmar	128	7 %
Cermaq	128	7 %
Yht	811	46 %
Maiden kokonaistuotanto	1750	100 %

Lohen hinta määrytyy maailmanmarkkinoilla

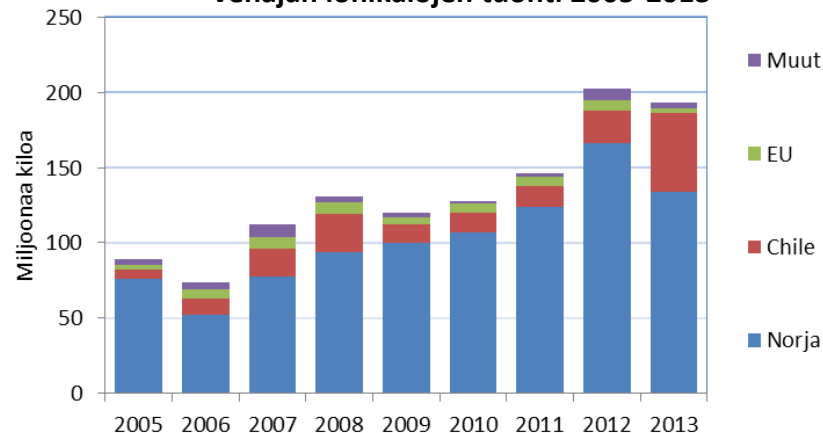
Lohen hinta määrytyy maailmanmarkkinoilla kysynnän ja tarjonnan mukaan. Lohimarkkinoille on ollut tyypillistä, että tarjonnan isot muutokset ovat esimerkiksi Chilen kalatautilanteen kautta vaikuttaneet paljon hintoihin. Vuosina 2013 ja 2014 lohen kysyntä on kasvanut tarjontaa nopeammin, minkä vuoksi hinnat ovat pysyneet kohtuullisen korkeina. Vuoden 2013 lopulla lohen hinta kipusi ennätyskalliseksi. Keväällä 2014 hinnat laskivat edellisvuotta alemmas. Syksyllä Venäjän vientikielto aiheutti epävarmuutta markkinoilla. Loppuvuodesta hinnat nousivat ja päättyivät vuoden 2015 alussa hieman edellisvuotta matalammalle tasolle.

Kalan tuotanto-olosuhteet (meriveden lämpö, kalatautilanne, poikastilanne, biomassarajoitteet), kalanlaatu, tuotannon keskittyminen, rehun hinnat, ostosopimukset, valuuttakurssit, kauppajajoitteet ja muu kauppapolitiikka sekä markkina-aluekohtaisetkin tekijät vaikuttavat lohen hinnanmuodostukseen. Lohikauppa tapahtuu maailmanmarkkinoilla, jossa muutokset heijastuvat nopeasti kaikille markkina-alueille. Chileläiset tuottajat myyvät norjalaisia koskevan kauppakiellon vuoksi aikaisempaa enemmän lohta Venäjälle, mikä puolestaan avasi norjalaisille markkinoita Chilen perinteisellä markkina-alueella USA:ssa.

Norjalaisen tuoreen lohen vientihinnan kehitys 2013-2015

Venäjän lohikalajien tuonti 2005-2013

Kotimarkkinat

Tuontikala

Suomen kalamarkkinoiden kasvu perustuu tuontiin

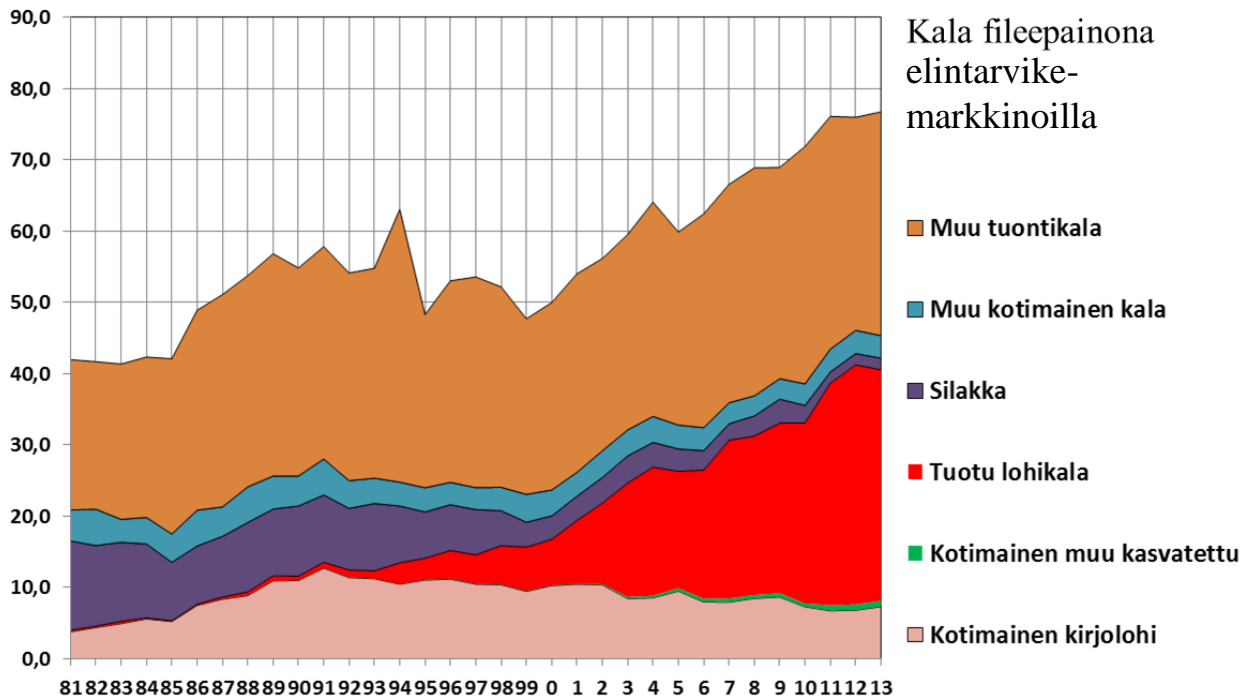
Kalan kysyntä on kotimaan elintarvikemarkkinoilla lähes kaksinkertaistunut 1980-luvun alusta vuoteen 2013. Kalamarkkinat ovat tänä aikana kasvaneet keskimääräinen noin 2 % vuodessa.

Kotimaista kalaa on korvautunut tuodulla kalalla. 1980-luvun alussa puolet kalasta oli kotimaista, kun vuonna 2013 tuodun kalan osuus oli 83 %. Kasvatettujen lohikalajien osuus on nyt jo yli puolet koko markkinoista. Pääosa siitä on tuontikalaa.

Lohikalajien kysyntä on kasvanut samaa tahtia kuin Atlantin lohien maailmantuotanto, eli keskimäärin 9 % vuodessa. Lohikalajien tuonti on kasvanut nopeimmin, yli 15 % vuodessa. Lohikalat ovat korvanneet erityisesti silakkaa, joka oli 1980-luvun alun tärkein kauppakala. Nyt se on norjalainen lohi.

Suomen kalamarkkinoiden kehitys vuosina 1981-2013

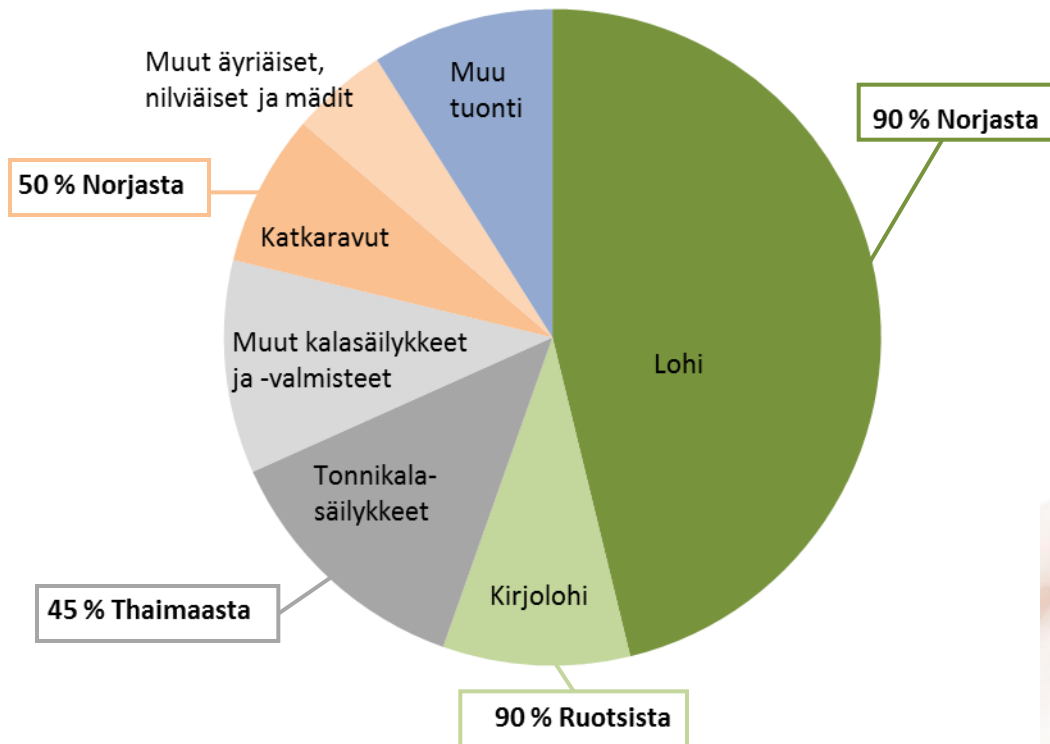
Miljoonaa kiloa

Lohta tuodaan Norjasta Suomen markkinoille runsas 30 miljoonaa kiloa ja kirjolohta Ruotsista noin 8 miljoonaa kiloa vuodessa. Muuta kalaa tuodaan vuosittain elintarvikkeeksi yli 30 miljoonaa kiloa. Kotimaista kirjolohta käytetään elintarvikkeissa runsas 10 miljoonaa kiloa, silakkaa vajaa 4 miljoonaa kiloa ja muuta luonnonkalaa yli 6 miljoonaa kiloa vuodessa.

Yli puolet tuonnin arvosta lohikaloja

Ihmisravinnoksi tuodun kalan arvo päätuoteryhmittäin vuonna 2013

Kalatuotteita tuotiin Suomeen yhteensä 402 miljoonalla eurolla. Tästä ihmisravinnoksi tarkoitettujen tuotteiden osuus oli 366 miljoonaa euroa. Lohta ja kirjo-lohta tuotiin lähinnä Norjasta ja Ruotsista noin 200 miljoonalla eurolla. Tonnikalasäilykkeiden ja muiden kalavalmisteiden tuonnin arvo oli noin 84 miljoonaa euroa ja äyriäisten, nilviäisten sekä mätien tuonnin arvo oli runsas 44 miljoonaa euroa. Noin kaksi kolmasosaa kalasta tuotiin Pohjoismaista ja vain 13 % Euroopan ulkopuolelta. Puolet kalasta tuotiin Norjasta.

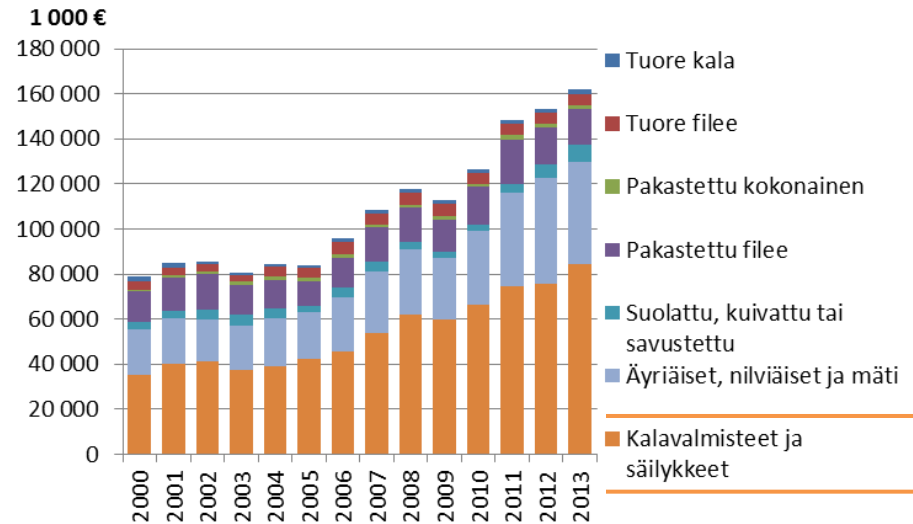

Tonnikalan ja katkarapujen arvo noussut

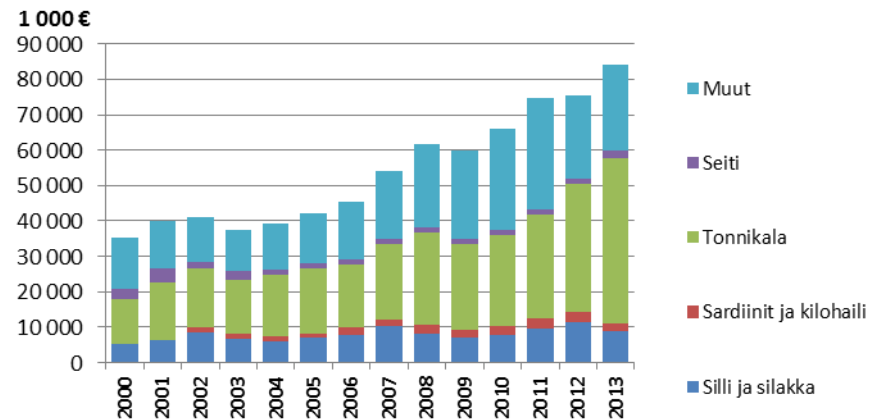
Lohikalojen lisäksi Suomeen tuodaan paljon muuta kalaa. Tämä osa tuonnista on nyt puolet isompi kuin 1980-luvun alussa. Pääosa muusta tuonnista on kalavalmisteita ja säilykkeitä. Niiden arvo on yli kaksinkertaistunut vuodesta 2000. Tärkein tuoteryhmä on tonnikalatuotteet, joiden arvo on 2000-luvun alusta yli kolminkertaistunut. Muita merkittäviä tuontituotteita ovat katkaravut, pakastetut seifileet, sillipuolisäilykkeet ja paneroidut kalatuotteet. Katkarapujen tuonnin arvo oli lähes kaksinkertaistunut ja mätituotteiden tuonnin arvo kolminkertaistunut vuodesta 2000.

Muun kuin lohikalojen tuonnin arvon kehitys 2000 – 2013

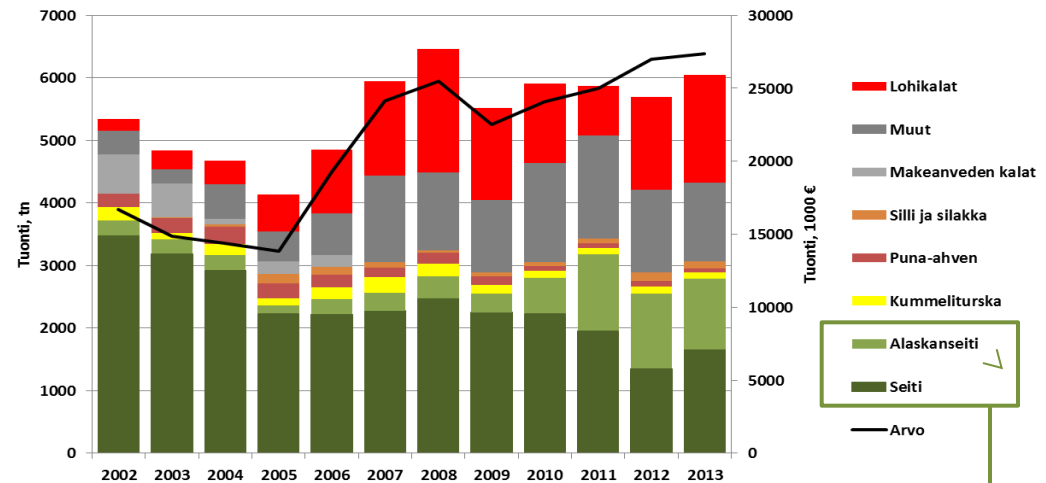
Kalavalmisteiden tuonnin arvon kehitys 2000 – 2013

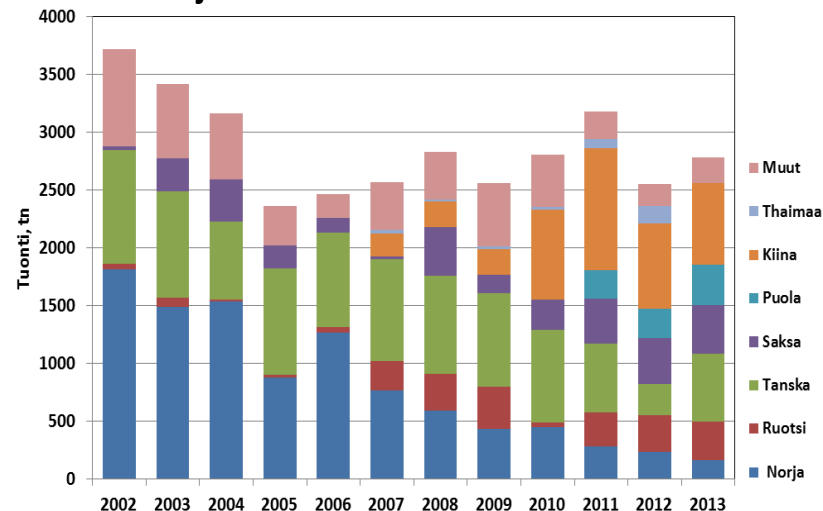
Pakastefileitä edullisen työvoiman maista

2000-luvun alussa kaksi kolmannelle Suomeen tuoduista pakastefileistä oli seitä. Sitä tuotiin pääasiassa Norjasta ja Tanskasta. Seitä lähes puolet on korvautunut edullisemmalla alaskanseitillä. Seifileiden tuonti edullisen työvoiman maista kuten Kiinasta ja Puolasta yleistyi 2010-luvulla. Neljäs pakastefileiden tuonnista on nykyisin lohikaloista tehtyjä fileitä.

Pakastefileiden tuonnin kehitys 2002 - 2013

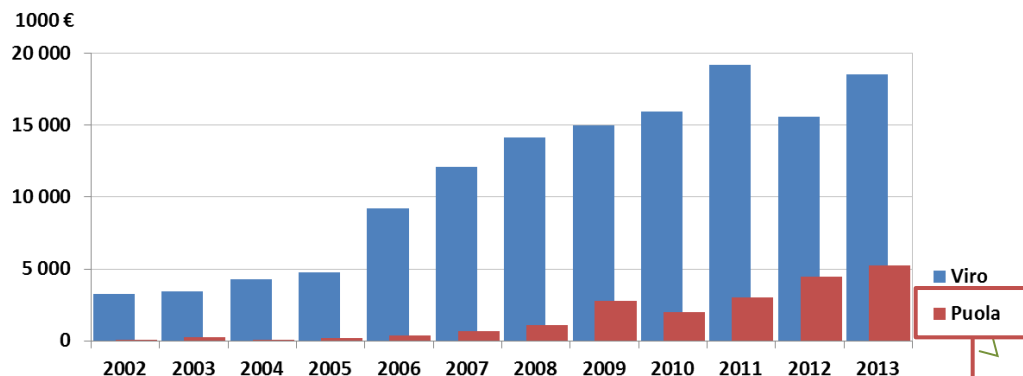
Seikalojen tuontimaat vuosina 2002 - 2013

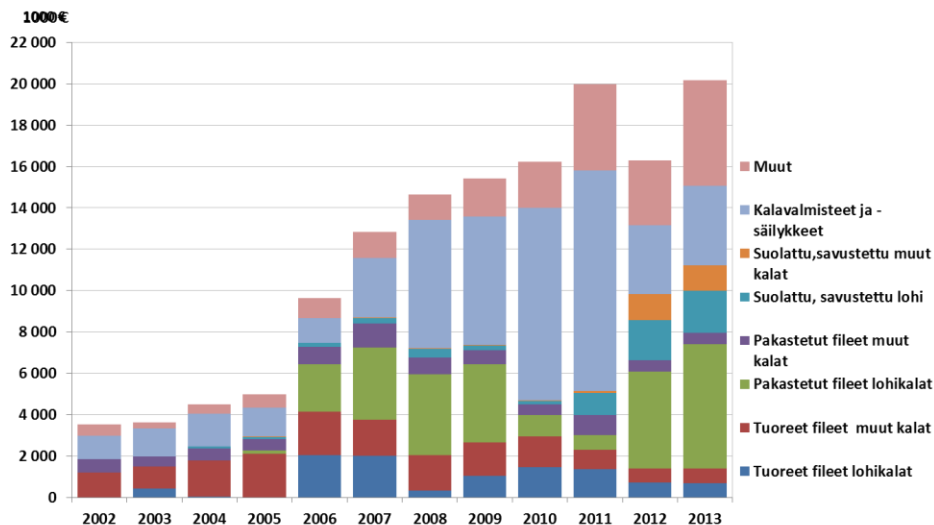
Kalatuotteiden tuonti Virosta ja Puolasta kasvaa

Viron ja Puolan osuus kalan kokonaistuonnista jäi Suomessa vielä alle 10 % vuonna 2013. Tuonti näistä maista on kuitenkin viimeisen vuosikymmenen aikana moninkertaistunut. Etenkin lohituotteiden tuonti on kasvanut. Vuonna 2013 lähes puolet tuonnista oli joko fileoitua tai pidemmälle jalostettua lohikalaa.

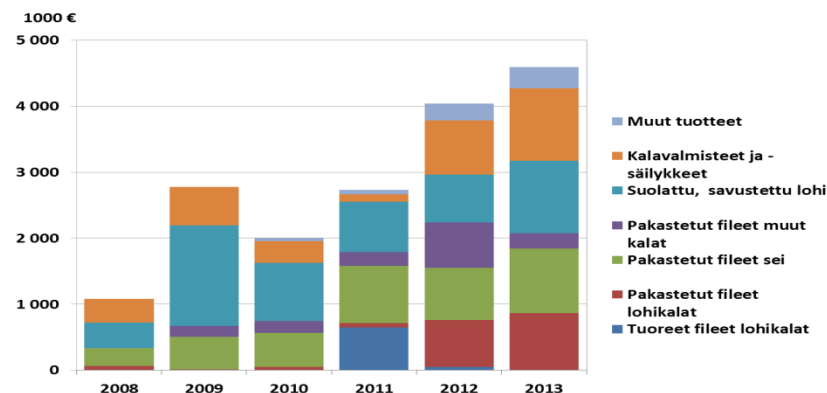
Tuonnin kehitys Virosta ja Puolasta 2002 - 2013

Virosta tuodut kalatuotteet 2002 - 2013

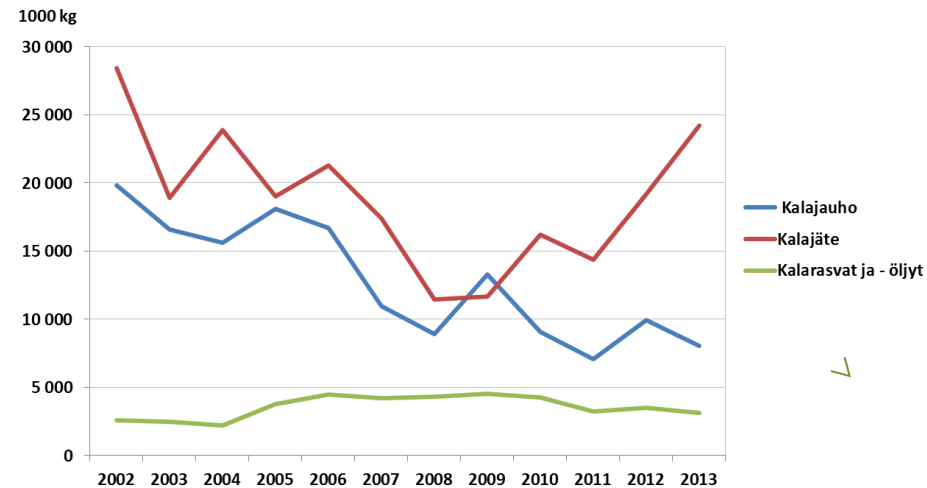
Puolasta tuodut kalatuotteet 2008 - 2013

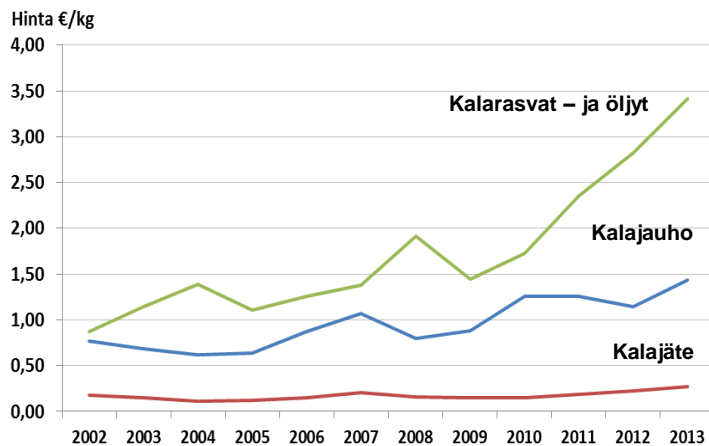
Rehujen kalaraaka-aineita pohjoismaista

Kalajauhon tuonti on vähentynyt, kun kallista kalajauhoa on kalarehuissa korvattu kasviperäisillä raaka-aineilla. Kalaöljyn tuontimäärät ovat pysyneet vakaampina, vaikka kalaöljyn hinta on noussut jyrkästi. Kalajauho tuodaan pääasiassa Tanskasta ja kalaöljy ja -jäte Norjasta. Kalajätettä käytetään turkiseläinten rehussa. Kalajätteen tuontimäärät kasvoivat vuoteen 2013 asti turkisten hyvän markkinatilanteen ansiosta. Vuonna 2014 turkisten ja teollisuuskalan kysyntä väheni, mutta vuoden 2015 tammikuun turkishuutokaupassa markkinat osoittivat elpymisen merkkejä.

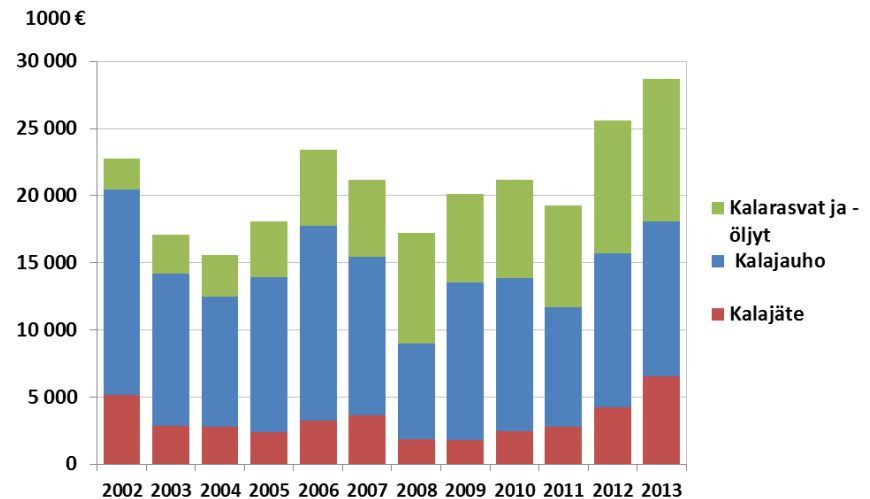
Tuodun kalarasvan, -jauhon ja -jätteen määrän kehitys

Kalarasvan, -jauhon ja -jätteen hintakehitys

Tuodun kalarasvan, -jauhon ja -jätteen arvon kehitys

Kotimarkkinat

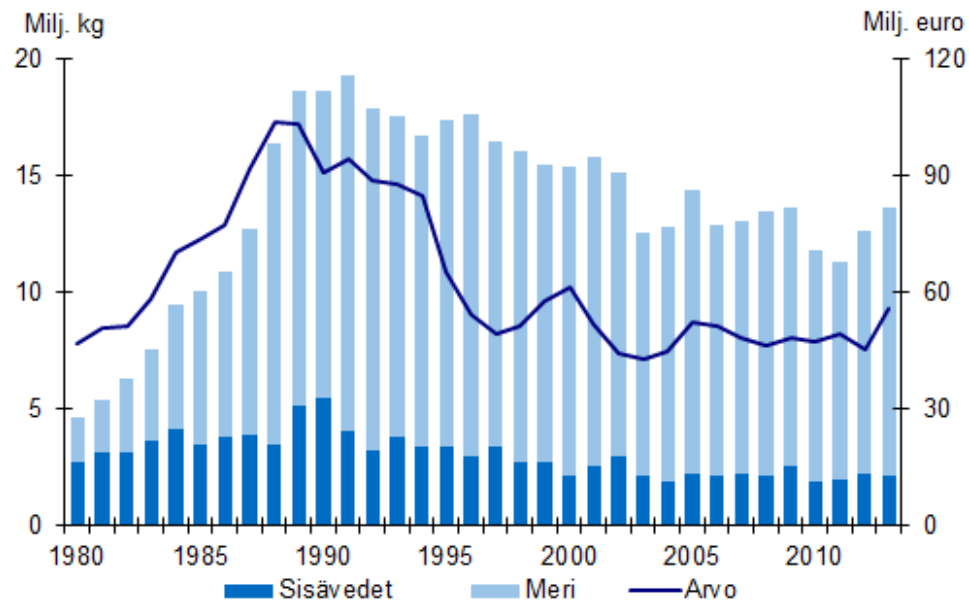
Kotimaiset kalat

Kotimainen vesiviljelytuotanto pääosin kirjolohta

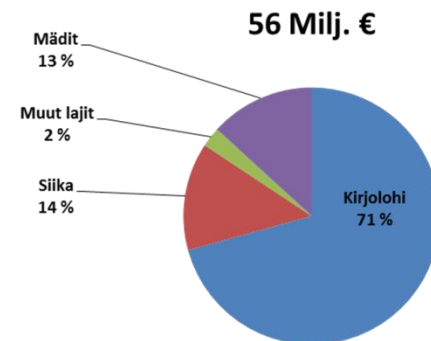
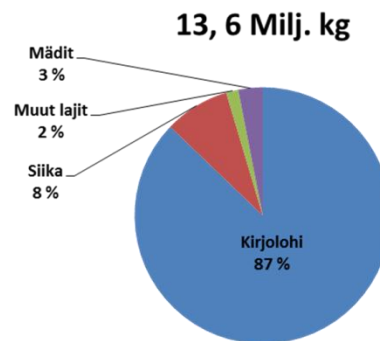
Suomen ruokakalatuotanto lisääntyi nopeasti 1980-luvulla ja oli parhaimmillaan 1990-luvun taitteessa yli 19 miljoonaa kiloa. Tämän jälkeen tuotanto on vähentynyt kansainvälisen kilpailun ja ympäristörajoitteiden kiristyessä. Viimeisen vuosikymmen aikana tuotanto on keskimäärin ollut noin 13 miljoonaa kiloa ja sen arvo noin 50 miljoonaa euroa.

Pääosa tuotannosta ja sen arvosta on kirjolohta. Siika on seuraavaksi merkittävin laji. Tuotantoa on pyritty monipuolistamaan, mutta muiden lajien osuus määrästä ja arvosta on pysynyt toistaiseksi vaatimatoman. Kirjolohen määti lisää merkittävästi kotimaisen tuotannon arvoa.

Ruokakalatuotannon kehitys vuosina 1980-2013

Ruokakalatuotannon määrä ja arvo päätuotteittain vuonna 2013

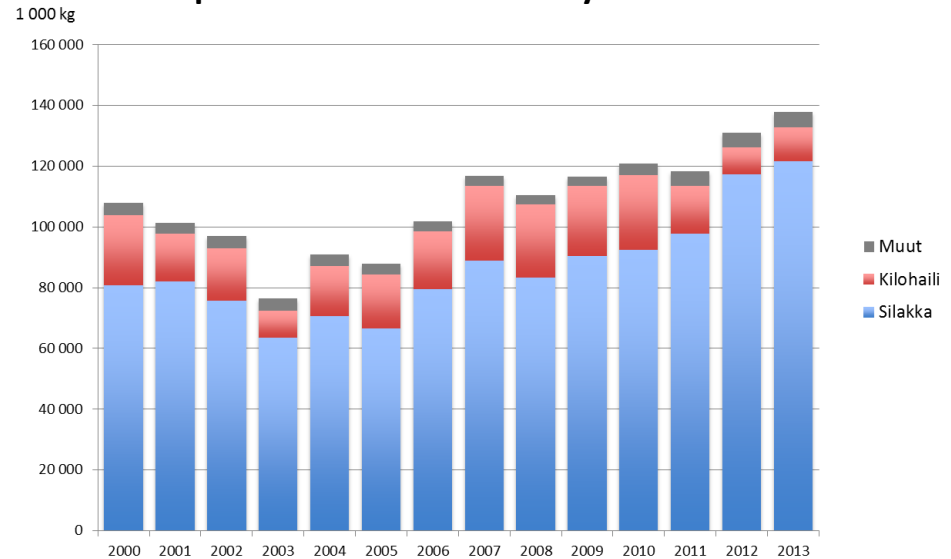

Kaupallisesta merisaaliista pääosa silakkaa

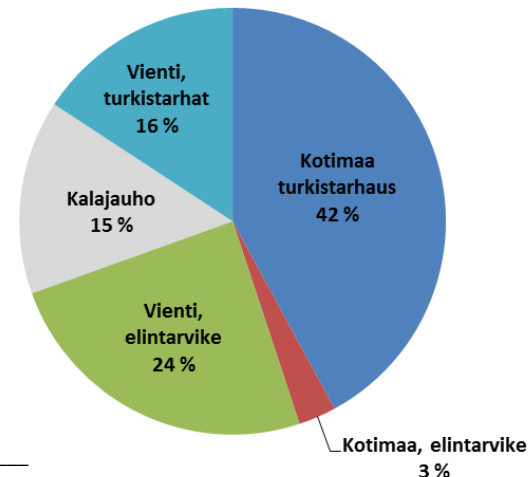
Suomen merialueen kaupallinen kalansaalis oli noin 138 miljoonaa kiloa vuonna 2013. Saaliin määrästä 96 % ja arvosta 79 % oli silakkaa tai kilohailia. Tästä yli puolet käytetään turkiseläinten rehuna kotimaassa tai Tanskassa. Silakkaa ja kilohailia viedään Tanskaan myös kalajauhon raaka-aineeksi. Elintarvikesilakan kotimainen kulutus on vuosikymmenten aikana romahtanut. Vielä 1980-luvun alussa suomalaiset söivät yli 30 miljoonaa kiloa silakkaa. Tämän päivän kulutus on enää kymmenesosa tästä. Sen sijaan silakkaa viedään elintarvikkeeksi Venäjälle ja muualle Itä-Eurooppaan. Tämä vienti on ollut suurissa vaikeuksissa Venäjän elokuussa 2014 asettamien vientikieltojen vuoksi.

Kaupallisen merisaaliin kehitys 2000-2013

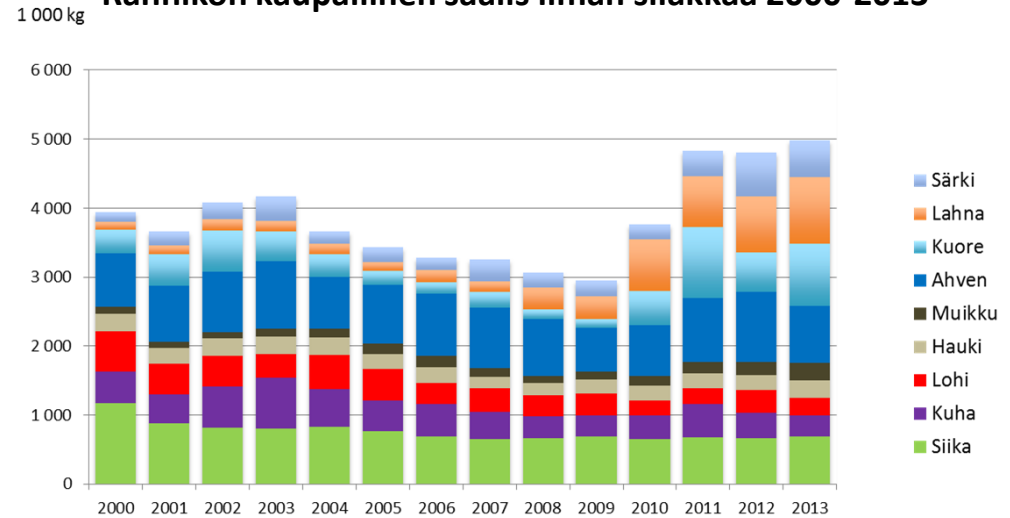
Silakan ja kilohailin käyttö vuonna 2012

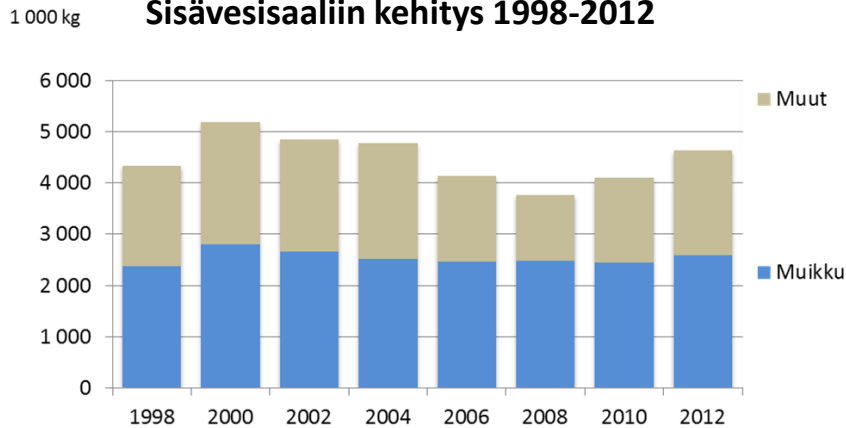
Rannikon ja sisävesien saalis kotimaiseen kulutukseen

Pääosa rannikon ja sisävesien kaupallisesta saaliista kulutetaan kotimaassa. Sisävesillä muikun saalis on pysynyt 2,5 miljoonan kilon tietämissä. Muiden kotimaan elintarvikemarkkinoiden kannalta merkityksellisten luonnonkalalajien kaupallinen kokonaistarjonta on vähentynyt. Erityisesti siian ja lohien saaliit ovat vähentyneet. Sisävesikuhan tarjonta on kuitenkin lisääntynyt. Sisävesillä iso osa kaupallisesta saaliista on särkikalaja ja merialueellakin näiden lajien saalis on kasvanut. Särkikalaja ja kuoretta on viety Itä-Euroopan maihin. Viennin jatkuminen on epävarmaa Venäjän vientikiellon ja särkikalojen poistokalastusjärjestelmän loppumisen vuoksi.

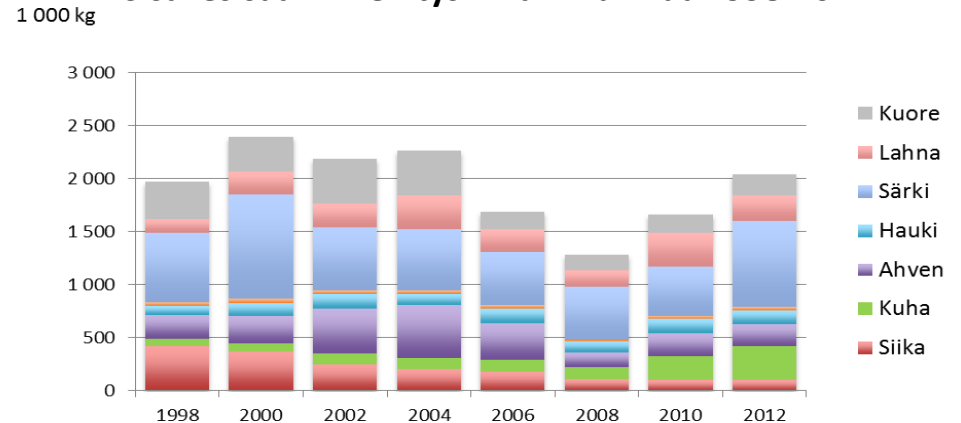
Rannikon kaupallinen saalis ilman silakkaa 2000-2013

Sisävesisaaliin kehitys 1998-2012

Sisävesisaaliin kehitys ilman muikkua 1998-2012

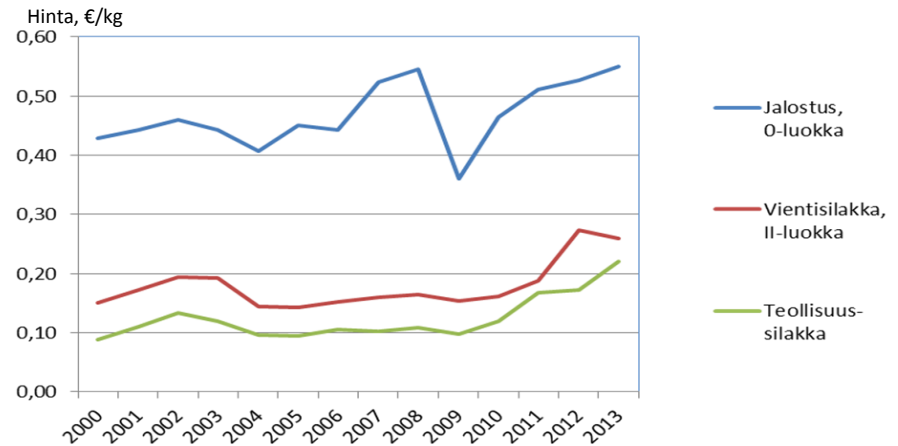
Luonnonkalojen tuottajahinnat nousseet

Kasvatetun kalan tarjonnan lisääntyä luonnonkaloista on tullut erikoistuotteita. Useimpien suomakalojen ja muikun tuottajahinnat ovat olleet nousussa. Kuhan hinnat ovat kuitenkin sisävesikuhan tarjonnan lisääntyessä hieman laskeneet.

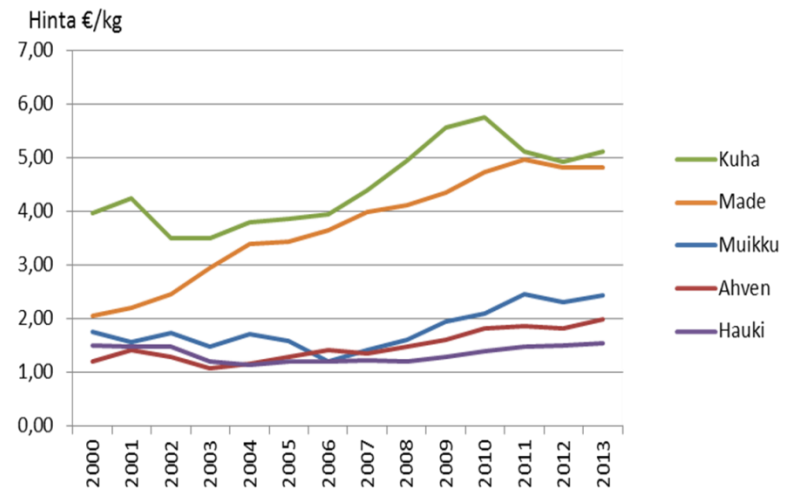
Silakan tuottajahinnat olivat vuonna 2013 korkeimmillaan. Tämä johtui erityisesti teollisuus-silakan poikkeuksellisen korkeasta kysynnästä – sekä kalajauhon että turkiseläinten rehun raaka-aineesta maksettiin kalastajille ennätyshintoja. Vuonna 2014 turkisinahkojen kysyntä väheni ja silakan tuottajahinnat kääntyivät laskuun.

Silakan tuottajahintojen kehitys 2000-2013

Muiden kalojen tuottajahintojen kehitys 2000-2013

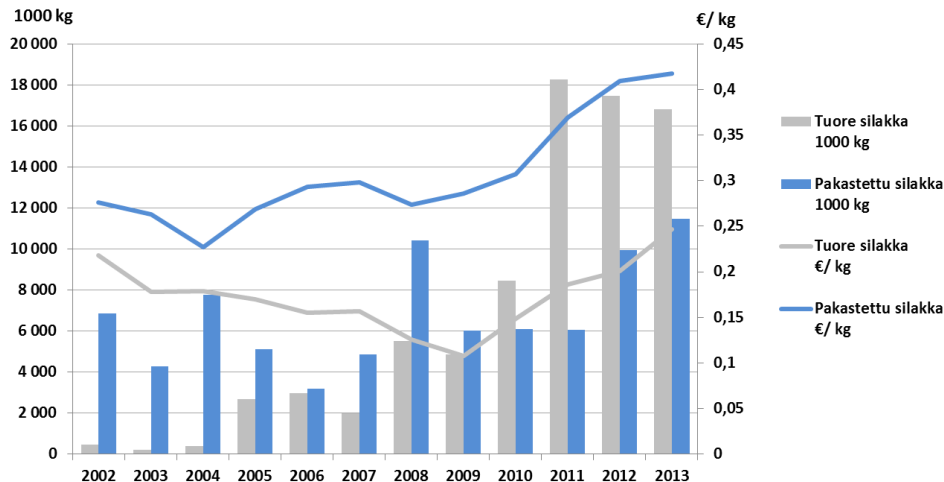

Vientimarkkinat

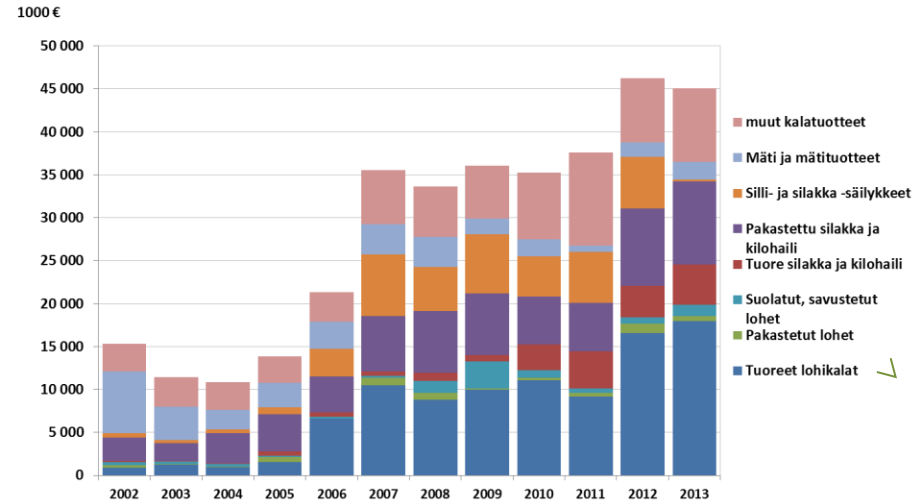
Vienti lähialueille

Suomen kalan vienti on monipuolistunut. Aiemmin vietiin pääasiassa mätiä ja silakkaa. Nykyisin lähes puolet viennistä on lohikalaja. Kaikki tuoreet lohikalat viedään Itämerenmaihiin: Viroon, Venäjälle, Ruotsiin tai Latviaan. Merkittävä osa lohesta palautuu takaisin koti-markkinoille fileinä tai pidemmälle jalostettuina tuotteina. Sillisäilykkeiden vienti on romahtanut.

Tuoreen ja pakastetun silakan vientimäärät ja hinnat

Kalan vienti tuoteryhmittäin

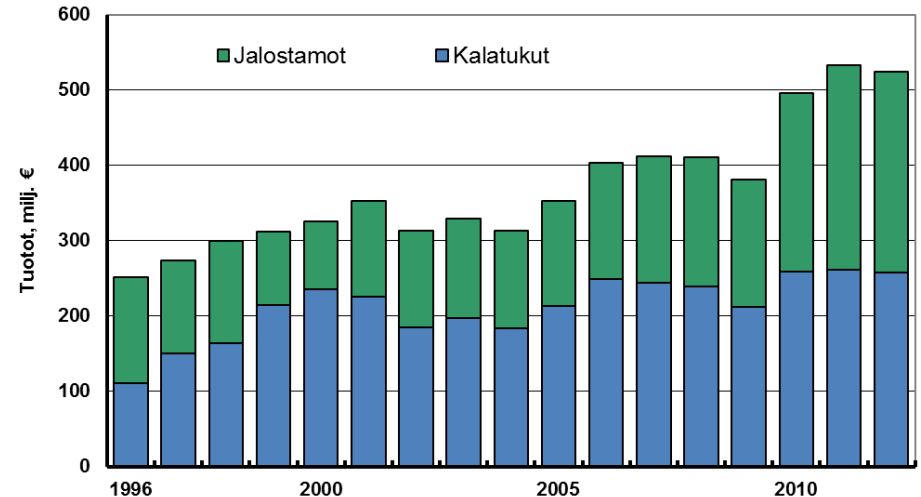
Pakastettua silakkaa on viety Venäjälle ja tuoretta silakkaa Tanskaan ja Viroon. Silakan viennin arvo on kasvanut vuoteen 2013 asti. Vuoden 2014 elokuussa Venäjän vienti tyrehtyi tuontikieltojen vuoksi ja vienti on tämän jälkeen ollut pääasiassa teollisuuskalaa Tanskaan.

Kala arvoketjussa

Kalaketju takaa kalan saatavuuden ympäri maata

Suomalaisten kalastajat ja kalankasvattajat tuottivat vuonna 2013 kalaa noin 100 miljoonan euron edestä Suomen kalamarkkinoille. Lisäksi ihmisravinnoksi tuodaan kalaa yli 350 miljoonan euron edestä. Suomalaiset kalatukut ja kalan jalostusyrietykset hyötyivät EU-jäsenyyden avaamista uusista raaka-aineen tuontimahdollisuuksista. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto on vuodesta 1995 kaksinkertaistunut ja ylittää nyt puoli miljardia euroa. Myös kaupan keskusliikkeet tuovat osan kalatuotteista. Tukut ja jalostajat myyvätkin pääosan kalasta vähittäiskauppaan tai erilaisin suurkeittiöihin, joista kuluttajat saavat kalaa joka puolella Suomea.

Kalatukkujen ja jalostusyrietysten liikevaihto 1996-2012

Kalan tarjontaketju elintarvikemarkkinoille

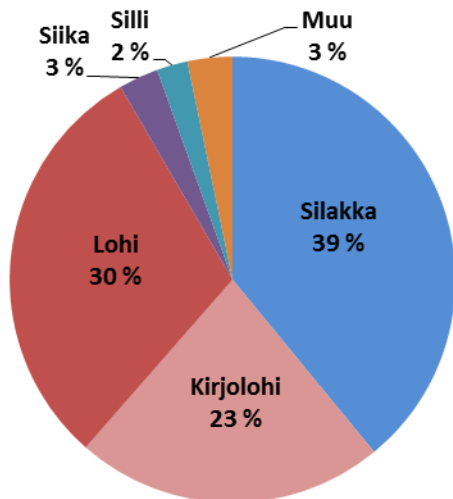

Kalaa jalostetaan entistä enemmän

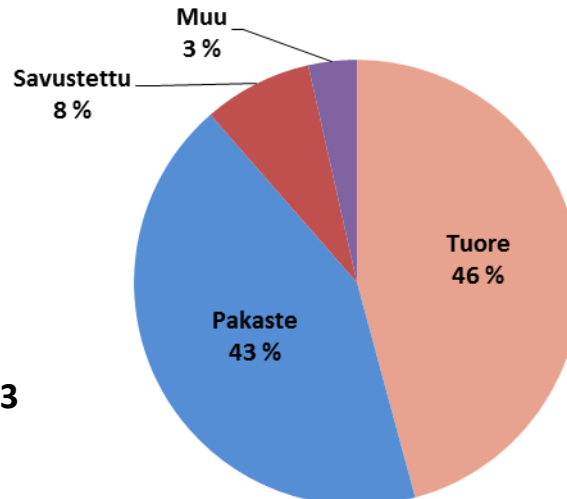
Suomessa jalostetaan nykyisin kalaa lähes kolme kertaa enemmän kuin 1990-luvun alussa. Kotimaisen kalan jalostusmäärä on siitä kaksinkertaistunut ja tuontikalan viisinkertaistunut. Vuonna 2013 kalajalosteiden raaka-aineena käytettiin noin 80 miljoonaa kiloa kalaa. Siitä 53 miljoonaa kiloa oli kotimaista ja 27 miljoonaa kiloa tuotua kalaa. Kotimaisesta raaka-aineesta puolet oli vientiin pakastettavaa silakkaa. Lohikalojen osuus on yli puolet jalostetusta raaka-aineesta.

Lohikaloista tehdään eniten tuoreita fileitä, mutta myös pidemmälle jalostettuja tuotteita kuten kuuma- ja kylmäsavutuotteita, eineksiä ja kraavattua kalaa. Tuoretuotteisiin käytettiin 53 miljoonaa kiloa raaka-ainetta, josta yli puolet oli tuontikalaa. Tuorekala-tuotteiden osuus on lähes puolet kaikesta jalostetusta kalasta ja noin kaksi kolmasosaa kotimarkkinoille jalostetusta kalasta. Kalaa jalostaneita yrityksiä oli 136 vuonna 2013. Näistä kuudennes (22 yritystä) jalosti lähes 90 % raaka-aineista.

Kalajalosteisiin käytetty raaka-aine kalalajeittain

Kalan jalostus tuoteryhmittäin raaka-ainepainon mukaan

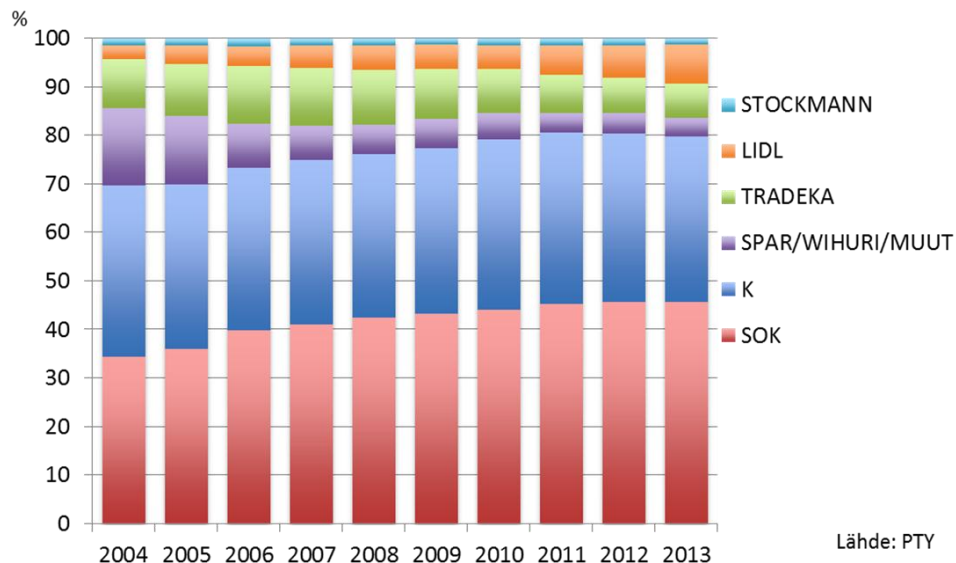

Vuosi 2013

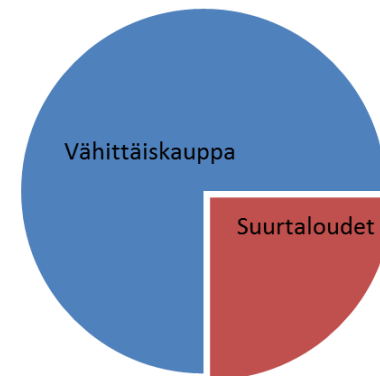
Pääosa kalasta ostetaan vähittäiskaupasta

Kuluttaja ostaa pääosan kalasta keskusliikesidonnaisista elintarvike-myymälöistä. Päivittäistavarakaupan liikevaihto oli vuonna 2013 runsas 16 Miljardia euroa ja siitä elintarvikkeiden osuus noin 80 %. Kahden suurimman kauppaketjun yhteenlaskettu liikevaihto on noin 80 % päivittäis-tavarakaupan liikevaihdosta. S-ketjun myynti on päivittäistavara-kaupassa suurin, mutta K-ketju myy todennäköisesti eniten kalaa¹⁾. LIDL on kasvattanut markkinaosuuttaan. Kalaa myydään myös kalaan erikoistuneissa myymälöissä kauppahalleissa ja toreilla. Lisäksi osa kalastajista myy tuotteitaan suoraan kuluttajille.

Päivittäistavarakaupan markkinaosuuksien kehittyminen 2004-2013

Vähittäismyynnin jakautuminen

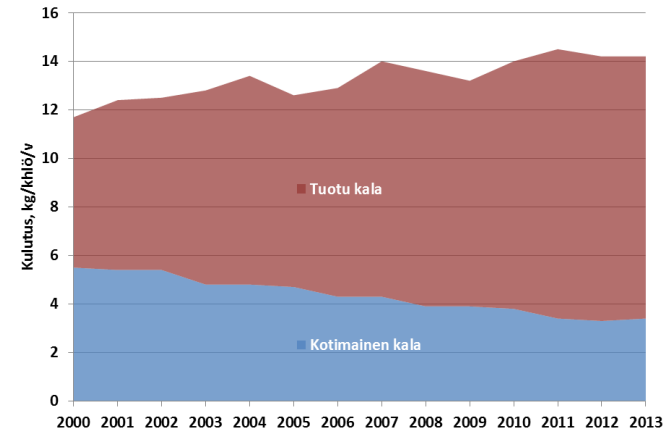

Neljännes kalasta myydään HoReCa-sektorin²⁾ kautta. Joka toinen suomalainen käyttää päivittäin toimialan palveluja. Sektorin toimipaikoissa tarjottiin yli 900 miljoonaa ateriala vuonna 2013, ja niistä lähes puolet nautittiin julkisissa laitoksissa tai kouluissa. Neljännes kala-aterioista nautitaan kodin ulkopuolella. Ravintoloissa tai henkilöstöravintoloissa kalaa tarjotaan kaksi kertaa useammin kuin julkisissa toimipaikoissa. Suurkeittiöt hankkivat kalan esikäsiteltyinä. Yleisimmin annokset valmistetaan tuoreesta tai pakastetusta fileestä tai pakastetuista puolivalmisteista.

Suomalaiset syövät entistä enemmän kalaa

Suomalaiset söivät runsas 14 kiloa kalaa vuonna 2013. Kalan kulutus on kasvanut runsaan viidenneksen 2000-luvun alusta. Tänä aikana lohen kulutus on nelinkertaistunut ja muukin tuonti on kasvanut. Kirjolohen kokonaiskulutus on pysynyt vakaana, kun kotimaisen tarjonnan vähenemistä on korvattu tuontikirjolohella. Silakan kulutus on supistunut neljännekseen. Myös muiden kotimaisten luonnonkalojen kulutus on vähentynyt, mikä johtuu pääosin vapaaajan kalastajien saaliin vähenemisestä. Kaupallisen kalan kulutus on noussut yli 50 % vuodesta 2000.

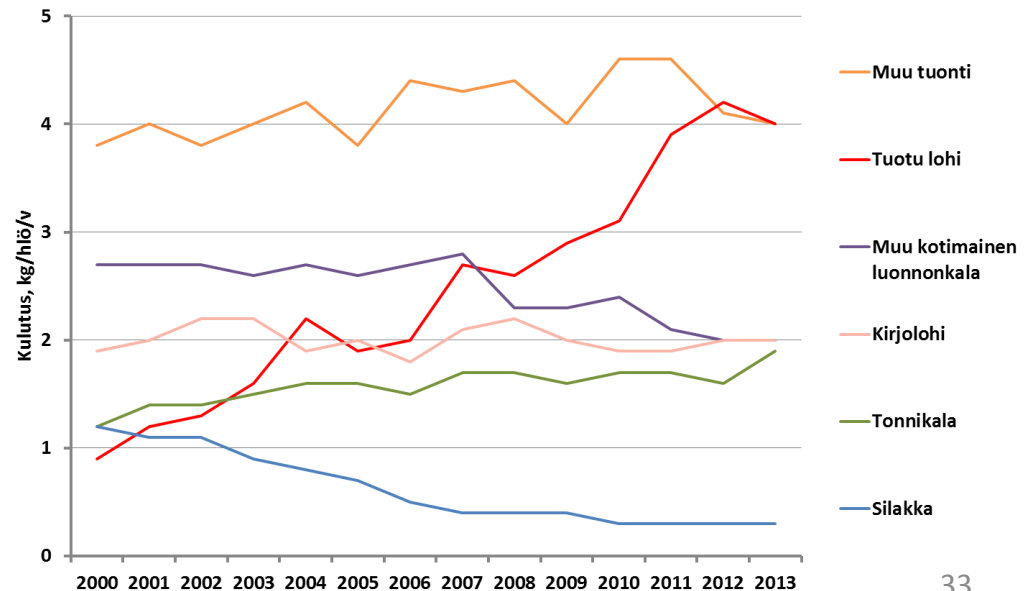
Kotimaisen ja tuodun kalan kulutus 2000 - 2013

Moni suomalainen pyytää kalaa kotitarpeisiin

Tärkeimpien kalatuoteryhmien kulutus 2000 - 2013

Miksi kuluttaja ei aina saa kotimaista kalaa?

Kuluttajat ja kalateollisuus käyttäisivät enemmän kotimaista kalaa, jos sitä olisi tarpeeksi saatavilla. Kireät ympäristöluvut ovat rajoittaneet kasvatetun kalan tuotantoa Suomessa. Ammattikalastajien määrä on vähentynyt. Rannikolla hylkeet, merimetsot ja kalastuksen säätely hankaloittavat pyyntiä. Sisävesien pirstaleisuus vaikeuttaa kalan keräilyä. Silakan kysyntä on suomalaisten elintason nousun myötä vähentynyt. Kuluttajat ostavat mieluiten isokokoisten kalojen ruodottomia fileitä. Luonnonkalan saanti on useimmiten kausiluonteista.

Tuotu lohi sopii hyvin nykyaikaisen kaupan järjestelmiin. Lohen varma saatavuus helpottaa kalan jalostusta ja markkinointia. Kampanjat ja ruokalistat voidaan suunnitella hyvissä ajoin etukäteen. Kalan ostot, jalostus ja jakelu voidaan toteuttaa kustannustehokkaasti, kun kalaa saadaan koko ajan kysyntää vastaavasti. Isokokoinen lohi sopii useimpien tuotteiden raaka-aineeksi. Kalan laatu on tasainen ja tuote on kuluttajien arvostama.

Paneeliyritysten näkemyksiä

Kalakaupan yrityksiltä ajankohtaista tietoa

PANEELI

- Ab Salmonfarm Oy
- Apetit Oyj
- Finnish Freshfish Oy
Kalamesta
- Heimon Kala Oy
- Hätälä Oy
- Kala-Lasse Oy
- Kalaliike Eriksson Oy
- Kalarannan Vihannes Oy
- Kalaset Oy
- KalaValtanen Oy
- Kesko
- LerØy Finland Oy
- Länsirannikon Kala Oy
- Martin Kala Oy
- Orkla Foods Finland Oy
- Trio Trading Oy Ab
- V. Hukkanen Oy

Kalamarkkinavuosi 2014

PANEELI

- Lohen hinta alkuvuodesta korkea - ei aggressiivista hintakilpailua
- Helmikuussa LIDL lanseeraa Isokarituotteet ja aloittaa kalan valtakunnallisen markkinointi-kampanjan
- Kevään jälkeen vähittäiskaupassa paljon kampanjoita
 - Lohen tuontihinnat laskivat ja jopa puolet lohesta saatettiin myydä sisäänvetohintaan
 - Syksyllä kampanjat siirtyivät lohesta kirjoloheen
- Elokuussa Venäjä asetti vientikiellon elintarvikkeille
 - Lohikalojen, silakan ja kalateollisuuden sivutuotteiden vienti Venäjälle tyrehtyi – silakkaa kertyi pakkasvarastoihin
 - Lohimarkkinoilla epävarmuutta, koska norjalaiset joutuivat etsimään Venäjän lohelle korvaavat markkinat
 - Korvaavia markkinoita lohelle löytyi Euroopasta ja USA:sta
- Loppuvuodesta lohen hinnat kääntyivät nousuun

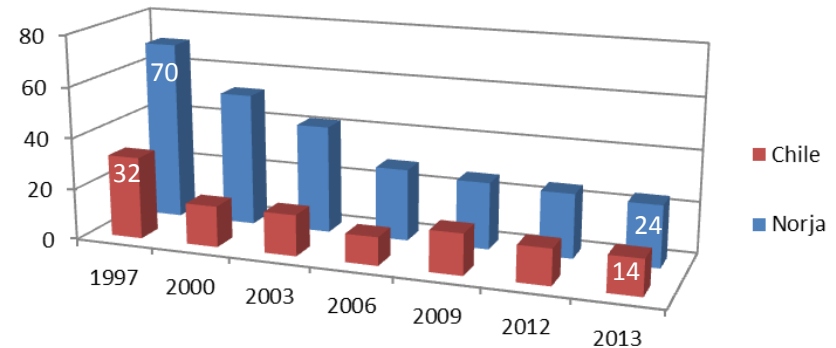
Lohen tarjonta keskittyy

PANEELI

- Etelä-Norjassa puute hyvistä uusista kasvatuspaikoista
- Pohjois-Norjaan perustetaan uusia ”vihreitä” kasvatuslaitoksia
- Norjan lohen kasvatustuotanto keskittyy isoimmille toimijoille:
 - Ostavat pienempien laitoksia
 - Pyrkivät ylläpitämään korkeaa hintatasoa
 - Pyrkivät lisäämään kalan fileointia Norjassa
 - Haasteena työvoiman puute ja korkeat kustannukset
 - Pyrkivät keskittämään oman tuotantonsa jatkojalostusta
 - Esimerkiksi Marine Harvest osti Puolasta Euroopan suurimman lohenjalostusyrityksen (Morpol)
- Chilestä ei ole vähään aikaan odotettavissa ylitarjontaa

Lohituotannon keskittyminen Norjassa ja Chilessä

Yrityksiä kpl, jotka tuottivat 80 % maan tuotannosta

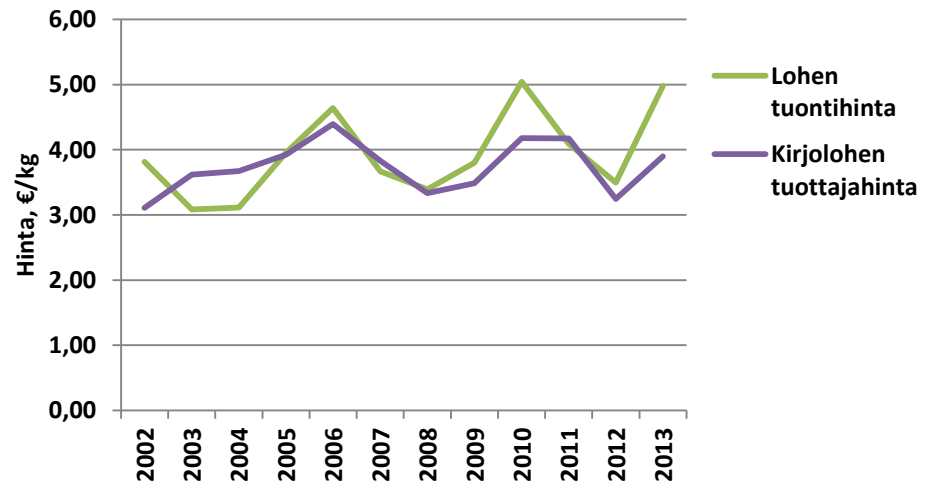

Kotimaisesta kirjolohesta puutetta

PANEELI

- Kirjolohi koetaan markkinoilla lohen kotimaiseksi vaihtoehdoksi
- Kotimaisesta kirjolohesta kova puute ja tuotantoa pitäisi lisätä
- Kotimaassa kasvatetun kirjoloihen varaan halutaan rakentaa laadukkaaseen lähiraaka-aineeseen tukeutuvaa lisäarvoa tuottavaa työllistävää kalanjalostusta
- Ruotsissa kasvatetun kirjoloihen tuonti ylläpitää kirjoloihen ympärivuotista tarjontaa
- Kirjolohi on Skandinavian markkinoiden erikoistuote – siinä mielessä kirjolohijalosteet ovat lohijalosteita paremmin suojassa kansainväliseltä kilpailulta
- Lohen maailmanmarkkinahinta ohjaa kuitenkin kirjoloihen ja monien muidenkin kauppalajien hinnanmuodostusta Suomessa

Lohen tuontihinnan ja kotimaisen kirjoloihen tuottajahinnan kehitys 2002-2013

Kalakaupan yritysten kasvuodotukset

PANEELI

- Suurimmat kasvuodotukset lohella ja kirjolohella
 - Kasvu jatkuu entiseen malliin (keskimäärin 9 % ja 2,4 Milj. kg vuodessa)
- Kasvatetulla siialla ja kuhalle olisi lisäkysyntää keskipitkällä tähtäimellä 1-2 milj. kg
- Näkemykset muista uusista kasvatustuotteista:
 - Nelma potentiaalisin kasvutuote, jos kalan tarjonta kasvaa
 - Annoskirjolohifileen ja muikun mädin kysyntä pieni
 - Sammen liha sopii lähinnä rajakauppaan
- Särkikaloiden mahdollisuudet rajalliset

Uusia kasvatustalajeja tai -vaihtoehtoja: Kuha, siika, nelma, muikku ja sampi

Ympäristömerkinnöistä kilpailuetua?

PANEELI

- Ympäristömerkityt (MSC) tuodut kalatuotteet täydentävät laajasti jo nyt tarjontaa
- ASC-merkitty kasvatettu lohi myydään pääosin Keski-Euroopan markkinoille
- Yrityksillä ei ollut tässä vaiheessa yhtenäistä näkemystä ASC-merkityn tai muun ympäristöystävällisesti tuotetun lohien tuonnin yleistymisestä tai vaikutuksesta Suomessa
- Norjalaista luomulohta on tarjolla, mutta kysyntä vähäistä
- Kotimaisen kalan ympäristömerkinnälle ei ole kotimarkkinoilla akuuttia yleistä tarvetta
 - Ehkä Itämerirehulla ruokittu kirjलोhi olisi kuitenkin hyvä merkitä
- Ympäristömerkinnästä voisi olla viennissä hyötyä
 - Esimerkiksi vajaasti hyödynnetyt ympäristömerkityt särkikalat voisivat saada uusia markkinoita
- Kiertovesikasvatetuille tuotteille ei tunnustettu isoa kaupallista potentiaalia
- Punaisella listalla olevia tuotteita ei haluta pitää tarjolla

Kalatiski luo vähittäiskaupan laatumielikuvaa

PANEELI

Vähittäiskauppa

- Kala erittäin tärkeä mielikuvatuote
- Kala myös tärkeä sisäänvetotuote
- Kannattavuus haasteellista
 - Tarvitaan sitoutunut ja osaava henkilöstö
 - Tarvitaan laiteinvestointeja
 - Oltava hyvä hävikin hallinta

Kalan kysynnän kasvuun uskotaan

PANEELI

- Terveys-suositukset puoltavat kalan käytön lisäämistä
- Ikärakenteen muutos edistää terveellisen kalan kysyntää
- Teollisuudella on kapasiteettia ja kykyä vastata lisääntyvään kysyntään
- Kalalle on toimiva ja tehokas jakelujärjestelmä
- Kalan laatu on läpi koko ketjun parantunut
- Vientimarkkinoilla mahdollisuuksia hyödyntämättä

Lähteet

FAO:

www.fao.org/3/a-i3720e.pdf
www.fao.org/3/a-i4136e.pdf
www.globefish.org/homepage.html

EU:

ec.europa.eu/fisheries/documentation/publications/pcp_en.pdf
ec.europa.eu/fisheries/market-observatory/documents/10157/bf18cf2c-1b33-440d-8870-e05b2644b58b

Lohimarkkinat:

www.seafood.no/
www.ssb.no/
www.marineharvest.com/globalassets/investors/handbook/handbook-2014.pdf
www.kontali.no/?div_id=77&pag_id=79
www.nortrade.com/sectors/view/?sectorName=Seafood, Fishing and Aquaculture
<http://hugin.info/131537/R/1850106/645905.pdf>
fishpool.eu/

RKTL:n tilastoja ja julkaisuja:

<http://www.rktl.fi/tilastot/>
www.rktl.fi/julkaisut/j/720.html
www.rktl.fi/www/uploads/pdf/uudet%20julkaisut/Tilastot/rktl_kalajalosteet_tilasto_7_14_web.pdf
www.rktl.fi/www/uploads/pdf/raportti401.pdf

Suomen elintarvikemarkkinat:

www.pty.fi
www.ruokatieto.fi/ruokafakta/tietohaarukka

Lisätieto

Lisätieto kalamarkkinoista antavat:

Tutkija, Jari Setälä, jari.setala@luke.fi, puh: 029 532 7682

Tutkija, Kaija Saarni, kaija.saarni@luke.fi, puh: 029 532 7682